

Kıbrıs Türk Eğitim Sisteminde Tarih Öğretimi¹

Teaching History in the Turkish Cypriot Education System

Mehmet BALYEMEZ¹

¹Kıbrıs İlim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
mehmetbalyemez@csu.edu.tr, mbalyemez89@gmail.com

Makalenin Geliş Tarihi: 09.09.2020

Yayına Kabul Tarihi: 17.11.2020

ÖZ

Tarih, geçmişte yaşanmış önemli olayları sebep ve sonuç ilişkisi kapsamında inceleyen bir bilim dalıdır. Tarih bilimi, bu olayları incelerken sadece geçmişin bir bölümünü aydınlatmakla kalmaz, bugün ve geleceğe dair yapılan değerlendirmelerin sağlam temeller üzerine inşa edilmesini sağlar. Tarih aynı zamanda bir milletin belleğidir. Milli bellek ile milli kimlik birbiriyle ilişkilidir. Devletler, tarih eğitim ve öğretimi aracılığıyla milli kimliklerini oluşturur ve geliştirirlerken ortak tarih birliği ve ülkü birliğini yaratmak amacıyla tarih eğitimine müdahale etmişlerdir. Tarih bilimi, uzun yıllar boyunca siyasi yapıların milli kimlik geliştirme amaçlarının aracı olmuştur. Tarih bilimi, bu durumun yarattığı etkiden dolayı tarafsızlık gibi en önemli parametresini yitirmeye başlamıştır. Geçmişte ve günümüzde siyasi iktidarların hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla tercih ettiği araçlardan biri de tarih bilimidir. Makalede, Kıbrıs Türk tarih eğitiminin kronolojik gelişimi ile günümüzdeki durumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemi kullanılarak birinci ve ikinci elden kaynaklar taranmıştır. Bu kapsamda hem Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nde hem de KKTC'deki Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde bulunan belgeler incelenmiş, ikinci elden kaynaklar ile yazılı basından yararlanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kıbrıs Türkleri, Tarih Eğitimi, Milli Kimlik, Siyasi kararlar.

ABSTRACT

History is a science that examines important events in the past within the scope of cause and effect. While studying these events, the science of history not only illuminates a part of the past, but also ensures that the evaluations made about the present and the future are built on solid foundations. History is also the memory of a nation. National memory and national identity are

¹ **Alıntılama:** Balyemez, M. (2020). Kıbrıs Türk eğitim sisteminde tarih öğretimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(3), 1193-1217.

interrelated. States have intervened in history education to create a common historical unity and ideal unity while creating and developing their national identity through history education and training. For many years, the science of history has been the mediator of political structures for the development of their national identity. The science of history has begun to lose its most important parameter, such as neutrality, due to the effect of this situation. One of the tools preferred by political powers in the past and today to achieve their goals is the science of history. The aim of the article is to examine the chronological development of Turkish Cypriot history education and its current situation. For this purpose, primary and secondary sources were searched using qualitative research method. In this context, documents in both the Presidential Republic Archive and the National Archive and Research Department in the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) were examined, secondhand sources and written media were used.

Key words: *Turkish Cypriot's, Education of History, National Identity, Political decisions*

GİRİŞ

Tarih, çok genel anlamıyla geçmişteki önemli olayları araştıran bir bilim dalıdır. Tarih bilimi araştırmalar sonunda elde ettiği bulguları, günümüz dünyasına sunmakla kalmaz geleceğe dair değerlendirmelerin de dayanağı olarak kullanılmasına yardımcı olur. Bu durum tarihçilerin omuzlarındaki sorumluluğu arttırmaktadır.

Lacoste'ye göre tarih biliminin gerçek anlamda ortaya çıkışı Thukydides ile olmuştur. Thukydides, öncelleri ile çağdaşlarından farklı olarak, tarihi olayları farklı bakış açılarıyla incelemiş, olgu ve/veya olaylara sebep olan faktörleri göz önünde bulundurarak tarih çalışmalarını destansı anlatıdan kurtarmış ve bütün dikkatini gerçeğin arayışına yöneltmiştir (Lacoste, 1993). Ancak siyasi, dini, ideoloji vb. kaygılar tarihçinin bu amaçtan sapmasına sebep olmuştur.

Öyleyse tarihçi araştırmalarını yaparken hangi parametreler dikkate alınmalıdır? Ranke'ye göre tarihçi; “geçmişin hayaletyazarı”(Krieger, 1977) olarak geçmişte yaşanmış olay ve olguların ortaya çıkarılmasındaki sorumluluğu üstlenmeli ve olayları çok boyutlu değerlendirmelidir (Lacoste, 1993). İbn-i Haldun, bu bakış açısını genişletmiş ve tarihçilerin araştırmalarını yaparken nelere dikkat etmeleri gerektiğini şöyle ifade etmiştir: ön yargılardan kurtulmalı, hikâyeleştirmeden kaçınmalı, siyasi, dini, ideoloji vb. görüşleri savunma baskısını hissetmemeli, toplum sorunlarına duyarlı

olmalı, birbiriyle ilişkisiz olgu ve olayları sıralama hatalarına düşmemelidir (Lacoste, 1993).

Ancak tarihçiler bu parametreleri her zaman dikkate almamış veya almaları istenmemiştir. Geçmişte ve günümüzde hüküm süren birçok iktidar meşruiyetlerini sağlamak için tarih bilimini ve öğretimini araç olarak kullanmıştır (Dilek, 2007). Osmanlı Padişahı Abdülhamit döneminde, Selim Sabit Efendi'nin ilkokullar için hazırlanmış olduğu Osmanlı Tarihi başlıklı kitapta, “...Padişah Abdülaziz hal edildi ve sonra kendini telef etti...” ifadesinin yer alması bahane edilerek söz konusu kitabın okullarda okutulması yasaklanmış (Akyüz, 2019), Osmanlı'nın yönetim hatalarını veya yenilgilerini anlatan ifadeler kitaplardan çıkartılmış hatta tarih derslerini denetlemek amacıyla tarihçi olmayan kişiler müfettiş olarak görevlendirilmiş, belirlenen esaslara göre ders anlatmayan Mizancı Murat gibi tarih öğretmenleri cezalandırılmıştır (Türk, 2019). Birinci Dünya Savaşı sonrasında imparatorlukların dağılmasından sonra ortaya çıkan ulus devletlerin başındaki iktidarlar da kendi yönetimlerini sağlam temeller üzerine inşa etmek amacıyla tarihçileri yönlendirmişlerdir ve Ulusçu Tarihçilik kavramının doğmasına neden olmuşlardır (Tekeli, 1998). Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesi olan Türk kavramı tarihi bir kökene dayandırılmak istenmiş ve milli kimliği ortaya çıkarmak temel amaç olarak belirlenmiştir (Turan, 1997). Gazi Mustafa Kemal Paşa, 1931 yılında kurulan Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin yaptığı çalışmalarla yeni devletin meşruiyetini sağlamayı hedeflemiştir. Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, 1935 yılından itibaren Türk Tarih Kurumu adı altında çalışmalarına devam etmiş ve ilk görevlerinden biri de “*Türk Tarih Tezi*”ni yazmak olmuştur. Türk Tarih Tezi'nde; Batı kaynaklı eserlerde yer alan Türklerin sarı ırktan ve medeniyetten yoksun, barbar ve göçebe toplum olduğu vb. olguların doğru olmadığı anlatılmıştır (Turan, 1996).

Benzer politikaların günümüzde de uygulandığı söylenebilir. Son yıllarda, Osmanlı dönemini öne çıkaran TV dizisi, sinema filmi gibi kamuoyunu etkileyebilecek argümanların yoğun olarak kullanılması, Türkiye Cumhuriyeti'nin varlık belgesi olan Lozan Barış Antlaşması'nın “hezimet” olduğuna dair iddiaların kamuoyu gündemine taşınması, Cumhuriyet'in kurucu kadrosunda yer alan İsmet İnönü'ye Tek Parti

Dönemi'ndeki politikalarından dolayı ağır eleştiriler yönelmesi (Yeni Akit, 2010; Armağan, 2016; Ege Postası, 2016; Cumhuriyet, 2017; NTV, 2019; Yeniçağ, 2010) ve tüm bunlar yapılırken dönemin şartlarını dikkate almaktan ziyade arka plandaki hedeflerin göz önünde bulundurulması yeni dönem tarih anlayışının ilk işaretleri olarak değerlendirilebilir.

Bu durum tarihçilerin çalışmalarını sınırlandırmış ve bilimsel özgürlüklerini kısıtlamıştır. Tarih eğitiminin siyasi, dini vb. otoriteler tarafından yönlendirilmesiyle ilgili gelişmeler farklılıklar gösterse de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nde de yaşanmıştır.

Makalede, Osmanlı'dan günümüze Kıbrıs Türk tarih eğitimi incelenmiş, Avrupa Birliği (AB)'nin KKTC'deki tarih eğitimi şekillendirme girişimleri tartışılmış, KKTC'de faaliyet yürüten üniversitelerdeki tarih öğretiminin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu makalede; nitel araştırma tekniklerinden olan tarama yöntemi kullanılmak suretiyle birinci ve ikinci elden kaynaklar ile yazılı basın incelenmiş, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı (MEKB), Yükseköğretim Planlama, Denetleme, Akreditasyon ve Koordinasyon Kurulu (YÖDAK) ile Avrupa Birliği(AB)'nin yayımladığı yönetmelik ve genelgeler gözden geçirilmek suretiyle objektif bir sonuca ulaşmak hedeflenmiştir.

1.KIBRIS TÜRK İLK ve ORTAÖĞRETİMİNDE TARİH EĞİTİMİNİN KRONOLOJİK GELİŞİMİ

Kıbrıs Türk eğitimi gerek Osmanlı gerek İngiliz gerekse de Cumhuriyet döneminin bir kısmında orta eğitim düzeyinde olmuştur. Kıbrıs Türkleri bu dönemlerdeki yükseköğrenim ihtiyacını çoğunlukla Türkiye ve İngiltere'deki üniversitelerden karşılamışlardır. Kıbrıs Türklerinin üniversiteleşme süreci 1979 yılında Mağusa'da hizmete giren Yüksek Teknoloji Enstitüsü ile başlamıştır (Doğu Akdeniz Üniversitesi, (DAÜ) 2020).

Dolayısıyla Kıbrıs'taki tarih öğretimi de 20'nci yüzyılın sonlarına kadar orta öğretim düzeyinde kalmıştır. Kıbrıs Türk ilk ve orta dereceli okul müfredatında olan tarih ders

öğretmenlerinin çoğu Maarif Nezareti tarafından görevlendirilmiş, Türkiye’de basılan ders kitapları öğretim materyali olarak kullanılmış, Kıbrıs tarihini konu alan kitaplar ancak uzun yıllar sonra sisteme girebilmiştir (An, 1994).

Kıbrıs 1571 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedilmiş, ada 307 yıl Osmanlı egemenliğinde kalmıştır (Zeki, 1970). Bu süre boyunca Osmanlı eğitim sistemi Kıbrıs’ta da uygulanmıştır. Ancak Osmanlı Devleti’nin 19’uncu yüzyıldaki siyasi, askeri ve ekonomik durumu Kıbrıs’ın geleceğini de etkilemiştir. 93 Harbi olarak da bilinen Osmanlı-Rus Savaşı’nda Osmanlı ordusu yenilmiş Rus orduları Batı’da İstanbul yakınlarına kadar gelirken, Doğu’da ise Kars, Ardahan ve Batum gibi stratejik şehirleri ele geçirmiştir. Bu gelişme İngiltere’nin Orta Doğu ve Doğu Akdeniz’deki çıkarlarını tehdit etmiştir. İngiltere; Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı arasında imzalanan Ayastefanos Antlaşmasına itiraz etmiş ve 1878 yılı Haziran ayında Berlin’de bir konferans düzenlenmesi konusunda tarafları ikna etmiştir. İngiltere daha Berlin Konferansı başlamadan önce Osmanlı Devleti ile yaptığı görüşmeler neticesinde 4 Haziran 1878 tarihinde gizli bir antlaşma yapmış ve Ada’nın yönetimini ele geçirmiştir (The Times, 1878) . Bu tarihten sonra Kıbrıs’ın yönetimi İngiltere’nin eline geçmiştir.

Kıbrıs Türk eğitimi, Ada yönetiminin İngiltere’de olduğu dönemin başlarında da Osmanlı eğitim sistemine tabi olmuştur. Osmanlı eğitim sisteminde ortaokul seviyesinde olan rüştiyelerde tarih dersleri müfredatta yer almıştır. Kıbrıs Türk eğitim sisteminde de ortaokul düzeyinde olan Lefkoşa İdadisi’nin müfredatında da tarih dersleri yer almıştır. Ancak bu dersin içeriğinde daha çok Osmanlı tarihi ele alınmış Kıbrıs tarihi ile ilgili dersler 20’nci yüzyılın başlarından itibaren sisteme dâhil olmuştur. Kıbrıs doğumlu olan Ziver Bey’in Kıbrıs tarihini konu alan kitabı 1895 yılında kaynak eser olarak kabul edilmiş ve bu suretle Kıbrıs Türk tarihi ilk kez eğitim sürecine dâhil olmuştur. Ziver Bey’in kitabında; Osmanlı döneminde Kıbrıs’ın demografik yapısı ve ekonomik durumu ele alınmış, Ada’nın İngiliz yönetimine terk edildiği 1878 yılındaki gelişmeler hakkında özet bilgi verilmiştir (Fedai, 1999). Bu dönemde Kıbrıs Türk eğitiminin hizmetinde bulunan 70 okul eğitim öğretim faaliyetlerini yürütürken

öğretmenlerin ve ders kitaplarının çoğu yine Maarif Nezareti tarafından gönderilmiştir (An, 1994; Şen, 2017).

Kıbrıs, 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile hukuken İngiltere'ye bırakıldıktan (Soysal, 1965) iki yıl sonra Ada'da sömürge yönetimi ilan edilmiştir (The Cyprus Gazette, 1925). İngiliz Sömürge Yönetimi'nin ilk yıllarında da tarih ve coğrafya öğretmenleri Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından görevlendirilmiş söz konusu derslere ait kitaplar ise Türkiye'deki okullarda kullanılanlarla aynı olmuştur (An, 1994). Bu dönemde İngiliz Sömürge Yönetimi'nin eğitim hizmetleri ile görevli kurumu olan Tali Okullar Heyeti, Türkiye'den gönderilen kitaplara ilave olarak Kıbrıs doğumlu öğretmen Mustafa Midhat Bey tarafından yazılan "Muhtasar Kıbrıs Tarihi" (Söz, 1984) ve "Mekteblere Mahsus Küçük Kıbrıs Coğrafyası" (An, 1994) isimli kitaplarının okullarda kaynak eser olarak kullanılmasını kabul etmiştir.

Kıbrıs Türk tarihini konu alan ders materyallerinin yavaş yavaş artmaya başladığı 1930'lu yılların başlarında Kıbrıs'ta tarih öğretimiyle ilgili bir başka önemli gelişme olmuş ve Tarih Komisyonu kurulmuştur. Lefke, Girne ve Lefkoşa'dan birer öğretmenin görev aldığı Tarih Komisyonu, Kıbrıs Türk okullarında kullanılması amacıyla Türkiye'den daha çok kitap getirilmesini önermiştir. Önerinin İngiliz yönetimi tarafından kabul edilmesinden sonra başta tarih kitapları olmak üzere çok sayıda kitap Türkiye'den getirilmiştir (İsmail, 1998).

Kıbrıs Türk okullarındaki tarih eğitiminin yeniden şekillendiği bu dönemde Rum İsyanı olmuştur. Rumların Enosis² amacıyla 21 Ekim 1931 tarihinde başlattıkları isyan Kıbrıs Türk eğitimini olumsuz etkilemiştir. İngiliz Sömürge Yönetimi'nin isyan sonrasında aldığı kararlar doğrultusunda; Türkiye'den Kıbrıs'a görevlendirilen öğretmenlerin çalışma izinleri iptal edilmiş, ders materyali olarak kullanılan kitapların okullarda kullanılmasına izin verilmemiş ve "kitapsız tedrisat" usulü benimsemiştir (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), 1937). Kıbrıs'ta bu gelişmeler

² Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini amaçlayan kavramın genel ismidir. Rumlar tarafından 1821 yılında ilk kez gündeme getirilen Enosis ülküsü Kıbrıs Sorununun temelini oluşturan bir kavramdır.

yaşanırken Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifiyle bir proje başlatılmıştır. Türk Tarih Kurumu tarafından koordine edilenden projede; Kıbrıs tarihinin de içinde yer alacağı “Türk Tarihinin Ana Hatları” başlıklı kitabı hazırlamak amacıyla İstanbul Üniversitesi akademik kadrosunda görevli Doç. Dr. Arif Müfidin görevlendirilmiştir (CCA, 1936).

Kıbrıs'taki bu durum İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına kadar devam etmiştir. İngiliz Sömürge Yönetimi, savaş sonrasındaki konjonktürel şartların da etkisiyle Kıbrıs Türk eğitimi üzerindeki baskıyı azaltmaya başlamış (Balyemez, 2017) ve bu kapsamda çalışmalar yapmak üzere 1948 yılında Türk İşleri Komisyonu (TİK)'nin kurulmasını desteklemiştir. Türk İşleri Komisyonu, bir yıla yakın süren çalışmalar yaptıktan sonra, Kıbrıs Türklerinin eğitim de dâhil olmak üzere toplum sorunlarının çözümüne yönelik önerilerde bulunmuştur (Türk İşleri Komisyonu Ara Raporu, 1949). İngiliz Sömürge Yönetimi, TİK tarafından sunulan rapor doğrultusunda Kıbrıs Türk eğitiminde bazı iyileştirmeler yapmıştır. Bu kapsamda olmak üzere; “Kitapsız Tedrisat” usulü terk edilmiş, ilkokulların 5 ve 6'ncı sınıflarında kullanılması amacıyla Reşat Kazım'a “Türk ve Kıbrıs Tarihi” isimli bir kitap yazdırılmış (Halkın Sesi, 1952), tarih ders kitapları da dâhil olmak üzere ders materyallerinin Türkiye'den getirilmesine ve MEB'e bağlı öğretmenlerin Kıbrıs'a görevlendirilmelerine tekrar başlanmıştır (An, 1994). Bu gelişmelere ilave olarak Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu (KTKF) tarafından; 1957 yılında “Kıbrıs Türklerinin Sosyal Tarihi” başlıklı Türkçe ve İngilizce olmak üzere bir kitap projesi başlatılmış (Bozkurt, 1957), 1959 yılında ise MEB kadrosundaki iken Mağosa Namık Kemal Lisesi'ne görevlendirilen tarih öğretmeni Hüseyin Metin'in yazdığı “Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış” isimli kitabın basımı desteklenmiştir (Nacak, 1959). Aynı yıl İngiliz Sömürge Yönetimi, Türk Maarif yönetimini Kıbrıs Türk toplumuna devretmiştir.

İngiltere, 1960 yılında Ada'daki sömürge yönetimini feshetmiş ve Kıbrıs Cumhuriyeti 16 Ağustos 1960 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde, Kıbrıs Türk tarihi açısından çok önemli bir gelişme yaşanmıştır. Türk Tarih Kurumu, Kıbrıs'ın tarihini araştırmak ve tarih eğitimi ile politikalar üretmek amacıyla 7 Nisan

1961 tarihinde bir proje başlatmıştır. Bu projede; Şinasi Altındağ, Halil İnalçık, Tayyip Gökbilgin, Bekir Sıtkı Baykal ve Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Faik Reşit Unat görevlendirilmiştir (Bozkurt, 1961). Heyet, Kıbrıs'taki temas ve incelemelerinden sonra Kıbrıs Türk Tarih Kurumu (KTTK)'nun kurulmasını önermiştir (Bozkurt, 1961). KTTK, 2 Temmuz 1961 tarihinden itibaren faaliyetlerine başlamıştır. Nazım Ali İleri'nin başkanlığını yaptığı KTTK'nun çalışma alanları: Kıbrıs Türk Müze ve Kütüphanesi'nin kurulması, Kıbrıs'taki Türk eserlerinin tespiti ve muhafazası, yazılı kayıtların tespit edilmesi ve muhafaza altına alınması, tarih çalışmalarına yer veren bir derginin çıkarılması olarak belirlenmiştir (Bozkurt, 1961; Nacak, 1961). KTTK, 1963 yılının Aralık ayında başlayan ve uzun yıllar süren toplumlararası çatışmaların da etkisiyle hedeflerini gerçekleştirememiş ve bir süre sonra kapanmıştır. Bu durum günümüzde de eksikliği yakından hissedilen Kıbrıs Türk tarih öğretimine dair politikaların üretilme sürecini olumsuz etkilemiştir.

Kıbrıs Türk ve Rumların siyasi ortaklıkları üzerine temellendirilen Kıbrıs'taki anayasal düzen 1963 yılı Aralık ayında Rumların başlatmış oldukları saldırılar sonrası yıkılmış ve toplumlararası çatışmalar başlamıştır (Gazioğlu, 2007). Kıbrıs'ta yaşanan gelişme Türklerin eğitim alanında Anavatan ile birlikte politikalar üretmesini kolaylaştırırken, bu dönemde Kıbrıs Türk milli mücadelesini konu alan eserler de basılmış ve okullarda kaynak kitap olarak okutulmuştur. KTTK yönetiminde görevli Vergi H. Bedevi'nin "Başlangıcından Zamanımıza Kadar Kıbrıs Tarihi", Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'nda mücahitlik de yapan ve bir dönem KTTK Başkanlığı da görevini üstlenen Vehbi Serter'in "Kıbrıs Tarihi" ve "Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi (1878-1981)" kitapları örnek olarak verilebilir (An, 1994). Kıbrıs Türk tarih eğitiminde 1963 sonrasındaki dönemde Türkiye'den gönderilen kaynak eserlere ilave olarak yukarıda bahsi geçen kitaplar okullarda kaynak eser olarak kullanılmıştır. Bu derslerde Kıbrıs Türklerinin var olma mücadelesi ele alınmış, Rumların yaptığı Kanlı Noel (1963), Limasol (1964), Baf (1964), Erenköy (1964), Köfünye (1967), Murat Ağa, Atılılar ve Sandallar (1974) gibi toplu katliam girişimleri anlatılmıştır.

Kıbrıs Türk tarih kitaplarında ele alınan konuların içerikleri 1994 yılında değiştirilmek istenmiştir. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) milletvekili Mehmet Ali Talat, 1994 yılında yapılan seçimler sonrasında Milli Eğitim ve Kültür Bakanı olarak görevlendirilmiştir. Mehmet Ali Talat, bu dönemde tarih ders kitaplarındaki aşırı milliyetçi ifadelerin çıkarılması amacıyla bir proje başlatmış ancak projeye yönelik tepkilerden dolayı bunu gerçekleştirememiştir.

Kıbrıs Türk okullarındaki tarih öğretimini etkileyen bir başka önemli gelişme ise 1997 yılından sonra olmuştur. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nin, Kıbrıs Cumhuriyeti adına Avrupa Birliği (AB)'ne üyelik için yaptığı başvurunun gündeme alınması bu sürecin belirleyicisi olmuştur. Avrupa Birliği, Türkiye'nin 1963 yılından beri üye olmak için yaptığı girişimlere de yeşil ışık yakınca bu durum hem Kıbrıs Türklerinin siyasi geleceğini hem de Kıbrıs Türk tarih öğretiminin yeni rotasını belirlemiştir.

2.AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TARİH EĞİTİMİNİ DÜZENLEME GİRİŞİMLERİ

KKTC'de faaliyet yürüten ilk ve orta dereceli okullardaki tarih eğitiminin nasıl olacağını belirleyen faktörler 1990'lı yılların başından itibaren değişmeye başlamıştır. Avrupa Birliği Parlamenter Meclisi (ABPM), 1989 yılındaki toplantısında, Birlik sınırları içinde "... *Tarih, coğrafya ve modern dillerin öğretilmesi ve bu suretle gerçek bir Avrupa bilincinin oluşturulması ve bunun genişletilmesi...*" tavsiye kararını almıştır (ABPM, 1989). Avrupa Birliği'nin bu kapsamdaki bir diğer kararı ise 1996 yılındaki Parlamenterler Meclisi toplantısında alınmıştır. ABPM toplantısında alınan kararda; tarih öğretiminin geçmişe dair bilgi edinmenin yegâne unsuru olduğu, AB'nin geleceği için "*kilit konumda*" olan tarih öğretiminin Avrupalılık kimliğinin oluşturulmasında siyasi bir role sahip bulunduğu, tarih öğretimi sayesinde milletler arasındaki hoşgörüsüzlük, şiddet ve çatışma istencinin ortadan kaldırılabilmesi belirtilmiştir. Aynı toplantıda, siyasetçilerin, kendi görüşlerini desteklemek için tarih öğretimini manipüle edebilecekleri ifade edilmiş ve "... *tüm siyasi sistemler tarihi kendi amaçları için kullanmış ve hem tarihsel gerçeklerin versiyonlarını hem de tarihin iyi ve kötü*

figürlerini empoze etmişlerdir...” denilmek suretiyle tarih öğretiminin hassasiyeti belirtilmiş, AB vatandaşlarının manipüle edilmemiş tarih öğrenme hakkının olduğuna vurgu yapılmıştır (ABPM, 1996).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (AKBK)’nin 2001 yılında aldığı tavsiye kararında ise 21’inci yüzyıl Avrupa’sında tarih öğretiminin nasıl olması gerektiği belirtilmiştir. AKBK, “*Yeni Avrupa’da Tarih*” başlığı ile aldığı tavsiye kararında; tarih çalışmalarında nefret içerikli söylemler, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizmi yayıcı veya teşvik edici her türlü ifadeden kaçınılması gerekti ifade edilmiştir (AKBK, 2001). AKBK’nin tavsiye kararında 21’inci yüzyıldaki tarih öğretiminin hedefleri; sorumlu ve etkin bir yurttaşlık gelişimini destekleyen, her türlü farklılıklara saygılı olan, etnik kimlik ve hoşgörü ilkeleri üzerine kurulu saygı anlayışını geliştiren, halklar arasında uzlaşma, birbirini anlama ve tanımada karşılıklı güveni esas alan bireylerin yetiştirilmesi olarak belirlenmiş, tarih öğretiminin ideolojik propagandaya araç edilmemesi, aşırı ulusçu, yabancı düşmanı, ırkçı, antisemitist ve hoşgörüden uzak görüşlerin yayılması için kullanılmaması gerektiği özellikle vurgulanmıştır (AKBK, 2001).

2.1. Avrupa Birliği Düzenlemelerinin Kıbrıs’taki Tarih Eğitime Yansımaları

Yirmi birinci yüzyılın başları, Avrupa ve perifesinde hızlı değişimlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri (BMGS), Kıbrıs Özel Temsilcisi aracılığıyla Mart 1997’deki dolaylı görüşmelerden sonra yüz yüze görüşmelerin başlaması için yaptığı çağrı Kıbrıs Türk ve Rum liderleri tarafından olumlu karşılanmıştır. KKTC Cumhurbaşkanı R. Rauf Denktaş ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) lideri Glafkos Klerides, Temmuz ve Ağustos 1997 aylarında birer hafta süreyle Troutbeck (ABD) ve Glion’da (İsviçre) bir araya gelmişlerdir. Troutbeck görüşmeleri sırasında AB Komisyonu, GKRY ile 1998 başında tam üyelik görüşmeleri başlatılması kararı almıştır (DİB, 2020).

Avrupa birliğinin 1997 yılında almış olduğu genişleme kararı 2004 yılından itibaren uygulanmaya başlamıştır. Bu durum uzun yıllardır AB’ye üye olmak için yoğun çaba gösteren Türkiye ile GKRY ve KKTC’nin politikalarını doğrudan etkilemiştir.

Türkiye’de 2001 yılında iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)’nin dış politikasının hedeflerinden biri de AB üyelik sürecinin hızlandırılmasına odaklanmak olmuş hatta bu kapsamda Avrupa Birliği Bakanlığı bile ihdas edilmiştir (DİB 2020).

Avrupa Birliği genişleme sürecinin Kıbrıs’a etkisi ise şöyle olmuştur. Dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan’ın Kıbrıs Sorunu’na çözüm getiren ve kendi adıyla anılan planı, 24 Nisan 2004 tarihinde halkoyuna sunulmuştur. Yapılan referandumda; Kıbrıs Türk halkı % 64,9 oranda “Evet” oyu verip Annan Planı’nı kabul ederken Rumlar ise % 75,83 oranında “Hayır” oyu ile karşı iradelerini ortaya koymuşlardır. AB, Kıbrıs Sorunu’nun çözümünü içeren Annan Planı’nı reddetmelerine rağmen GKRY’yi tüm Kıbrıs’ı temsilen bünyesine kabul etmiştir. Bu karar hem Türkiye hem de KKTC tarafından protesto edilmesine rağmen sonuç değişmemiştir (DİB, 2020).

AB üyelik süreci ile ilgili yoğun siyasi gelişmelerin yaşandığı bu dönemde Birlik müktesebatına uyum sağlamak amacıyla; sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi alanda çok sayıda düzenleme yapılmıştır. Düzenlemelerden birini de tarih öğretimini kapsamıştır. KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, AB kurumları tarafından önerilen kriterlere göre tarih kitaplarının yeniden yazılması projesini 2004 yılında hayata geçirmiştir (Papadakis, 2008). Yeni nesil Kıbrıs Türk tarih kitaplarında ana vurgu Türklükten ziyade Kıbrıslılık üzerine olmuş ve her iki toplum arasındaki nefret, düşmanlık çağrıştıracak ifade ve kavramlar içerikten çıkarılmış, Avrupalılık teması işlenmiştir (Kıbrıs, 2007). Dönemin Milli Eğitim ve Kültür Bakanı Canan Öztoprak, yaptığı basın açıklamasında, “...çağdaş dünyada uygulanan bir anlayış doğrultusunda yapılandırıcı eğitim...” anlayışını benimsediklerini ve bu kapsamda tarih kitaplarını yeniden yazdıklarını belirtmiş aynı uygulamanın GKRY yönetimi tarafından da yapılmasını beklediklerini vurgulamıştır (Kıbrıs, 2007). Benzer bir açıklama POST

Araştırma Enstitüsü³ tarafından da yapılmıştır. POST'un açıklamasında, KKTC'deki tarih öğretiminin barış için değişmesi gerektiği belirtilmiştir (POST, 2008).

KKTC'deki siyasi ortam 2005 yılından itibaren değişmeye başlamıştır. Kıbrıs Türk milli mücadelesinin simge ismi, Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'nin kurucusu ve KKTC'nin ilk Cumhurbaşkanı R. Rauf Denktaş 2005 yılında yapılan seçimlerde yerini CTP adayı Mehmet Ali Talat'a bırakmıştır. Mehmet Ali Talat, 1994 yılında başlattığı ancak dönemin şartlarından dolayı hayata geçiremediği tarih kitaplarının düzenlenmesi projesini yeniden başlatmış ve oluşturulan komisyonlar aracılığıyla yeni nesil tarih kitaplarının yazılmasını hızlandırmıştır (Şıvgın, 2009).

Bu dönemde KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Kıbrıs'ta ilk yerleşimlerden günümüze kadar olan dönemi kapsayan üç kitap yayımlamıştır. Yeni nesil tarih kitaplarında ana tema Türk milliyetçiliği kavramından Kıbrıs merkezli bir anlayışa evrilmiş, Türkiye için "Anavatan" sözcüğü hiç kullanılmamış, Kıbrıs için "adamız" ya da "ülkemiz" ifadelerine yer verilmiş, Kıbrıs Türklerini ve Rumları tanımlamak için "Kıbrıslı" veya "halk" kavramlarına başvurulmuş, Kıbrıs Türkleri ve Rumların birçok özelliklerinin benzer olduğuna vurgu yapılırken İngiltere'nin her iki halk arasında yarattığı ayrıştırıcı politikalarla Ada'da kendi hükümlerini devam ettirdiği belirtilmiştir (Kıbrıs, 2006).

Ancak KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığının başlattığı yeni nesil tarih kitapları yazımına karşın GKRY yönetimi her hangi bir girişimde bulunmamıştır. Cumhurbaşkanı M. Ali Talat, 2006 yılında BMGS Kofi Annan'a yazdığı mektupta bu durumdan duyduğu rahatsızlığı ifade etmiştir⁴ (Kıbrıs, 2006). Aynı tespit, incelemelerde bulunmak amacıyla Ada'ya gelen Avrupa Konseyi Tarih Heyeti tarafından da yapılmıştır. Tarih Heyeti'nin Kıbrıs'taki temasları sonrası yaptığı açıklamada, Kıbrıs

³ POST Araştırma Enstitüsü (POST RI) Kıbrıs'ta toplumlar arası çatışma ve nefret durumunun ortadan kaldırmak amacıyla 2002 yılında kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://postresearchinstitute.wordpress.com/origins-and-progress/>.

⁴ KKTC'nin ikinci Cumhurbaşkanı M. Ali Talat ile 2020 yılı Ocak ayında Girne'de yapılan görüşmede bu konu gündeme getirilmiş ve yaşanan gelişmeler teyit edilmiştir.

Türklerinin yeni anlayış doğrultusunda tarih kitaplarını değiştirdikleri belirtilmiş ancak Rumların bu yönde herhangi bir girişimleri olmadığı vurgulanmıştır (Şıvgın, 2009).

Kıbrıs Türk tarih kitaplarının değiştirilmesine yönelik girişim 2008 yılında yeni bir sürece girmiştir. KKTC’de yapılan genel seçimlerde iktidardaki CTP yenilgiye uğramış, UBP mecliste çoğunluğu sağlamıştır. KKTC Meclisi’nde yapılan toplantıda konuşan UBP Milletvekili Şerife Ünverdi; AB’nin siparişiyle tarih ders kitaplarının değiştirilmesini eleştirmiş ve bu projeye milli tarihini bilmeyen bir gençliğin yetiştirilmek istendiğini vurgulamıştır (KKTC Meclis Tutanakları, 2008). UBP Lefkoşa Milletvekili Ali Seylani, KKTC Meclisi’nde bir hafta sonra yapılan başka bir oturumda aynı konuyu gündeme getirmiş ve “...*Kıbrıs Türk Halkı bugün sadece tarih kitaplarını değiştirmede, 50 yıllık tarihi değiştirdi...*” demek suretiyle tarih kitaplarındaki değişikliklerin bir an önce düzeltilmesini talep etmiştir (KKTC Meclis Tutanakları, 2008). Yapılan bu eleştiriler sonrasında 2009 yılında yürürlüğe sokulan düzenlemeyle tarih ders kitaplarının içeriğini bir kez daha değiştirmiş ve AB taşeronluğu terk edilmiştir (Murat, 2012).

Her ne kadar, tarih kitaplarında siparişe yapılan düzenlemelerden vazgeçilmiş olsa da bu kadar kısa bir sürede yapılan ve birbirinden tamamen farklı içerikleri barındıran ifadeler, Kıbrıs Türk gençliğinde kafa karışıklığına sebep olmuş, söz konusu kitapların etkisinde kalan gençler arasında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bir kısım gençlik Avrupalılık kimliğine yapılan vurguyu desteklerken diğer bir grup ise Türk kimliğini savunmaya başlamıştır. Bu ayrışma durumunun yansımaları günümüz KKTC kamuoyunda da görülmekte olup Türkiye veya Türk kimliği karşıtı bir kitle oluşmuştur.

3.KKTC ÜNİVERSİTELERİNDEKİ KIBRIS TÜRK TARİH ÖĞRETİMİ

Kıbrıs Türk halkının yükseköğrenim imkânına kavuşması 1979 yılından sonra olmuştur. Magosa’daki Yüksek Teknoloji Enstitüsü 1979 yılında yükseköğretim faaliyetlerine başlamıştır. Yüksel Teknoloji Enstitüsü bünyesindeki inşaat, elektrik ve makine

mühendisliği bölümlerine kayıt yaptıran 105 Kıbrıs Türk genci Ada'da lisans eğitimi alan ilk kişiler olmuştur. Yüksek Teknoloji Enstitüsü, KKTC Meclisi'nin 1986 yılında aldığı karar doğrultusunda Doğu Akdeniz Üniversite (DAÜ) adı altında faaliyetlerini yürütmüştür (DAÜ, 2020). KKTC'de yirminci yüzyılın sonlarına doğru başlayan üniversiteleşme süreci artarak devam etmiştir. KKTC'de halen 22 üniversite, lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim faaliyetlerine devam etmektedir. Bu üniversitelerdeki 103 bin 718 öğrencinin büyük çoğunluğunu Türkiye Cumhuriyeti ve üçüncü ülke vatandaşı kişiler oluşturmaktadır (MEKB, 2020).

Bu durum KKTC'de faaliyet yürüten üniversitelerin Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)'nden denklik almalarını bir bakıma zorunlu kılmıştır. Çünkü KKTC'deki üniversiteler devlet desteğinden yoksun olduklarından dolayı öğrencilerden elde edilen eğitim harcı ana gelir kaynağını oluşturmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de lise eğitimi tamamlayanların KKTC'deki üniversiteleri tercih etmeleri için buradaki üniversitelerin YÖK tarafından tanınması ve mezuniyet belgelerine denklik verilmesi hayati bir husustur. Bu korelasyondan dolayı KKTC'de faaliyet yürüten üniversiteler YÖK'ün mevzuatlarına göre kendi programlarını düzenlemekte ve YÖK tarafından denetlenmeyi kabul etmektedirler. Bu durum KKTC üniversitelerindeki tarih öğretimini de şekillendirmektedir. YÖK, Türkiye'deki üniversitelerin birinci sınıf öğrencilerinin tamamının Atatürk İlke ve İnkılapları dersini zorunlu olarak almalarını esasa bağlamıştır. (YÖK, 1981). Türkiye'deki üniversitelerde yükseköğrenim gören yerli ve yabancı tüm öğrenciler Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecini bu ders sayesinde öğrenmektedirler. KKTC'de faaliyet yürüten ve YÖK'e akredite olan tüm üniversitelerde de, tıpkı Türkiye'de olduğu gibi, Atatürk İlke ve İnkılapları dersi birinci sınıflar için zorunlu olarak müfredatta yer almasına rağmen Kıbrıs Türk tarihine dair herhangi bir ders müfredatta yoktur. Bu durum, KKTC üniversitelerinde öğrenim gören on binlerce Türkiye ve üçüncü ülke vatandaşı gençlerin Kıbrıs Türk tarihi ile ilgili hiçbir bilgi alamadan ülkelerine dönmelerine yol açmaktadır. Kendi ülkelerinde Kıbrıs Türk tarihi ile ilgili bilgileri olmadan Ada'ya gelen bu kişiler yükseköğrenimleri sonrasında yine hiçbir bilgi edinmeden ülkelerine dönmektedirler.

Bu konu KKTC Devleti'nin üniversitelerdeki tarih öğretimine olan bakış açısıyla da ilişkilidir. KKTC üniversitelerindeki Kıbrıs Türk tarih öğretiminin durumunu ortaya koyabilmek amacıyla bir inceleme yapılmıştır. Yapılan incelemede KKTC'de halen faaliyet yürüten 22 üniversite arasından sadece Lefke Avrupa Üniversitesi (LAÜ)'nde ve Yakın Doğu Üniversitesi (YDÜ)'nde Tarih Bölümü⁵ mevcut olduğu tespit edilmiştir. Lefke Avrupa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi bünyesinde faaliyet Tarih Bölümü'nde Türkiye'deki emsallerine benzer bir ders programı uygulanmakta ve "Kıbrıs Tarihi" dersi "Seçmeli Ders" statüsünde İngilizce ve Türkçe olarak müfredatta yer almaktadır (LAÜ, 2020). Bu kapsamda Yakın Doğu Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi bünyesinde faaliyet yürüten "Tarih Öğretmenliği" ile "Türkçe Öğretmenliği" bölüm müfredatında yapılan incelemede ise; "Kıbrıs Tarihi" dersinin Tarih Öğretmenliği bölümünde "Temel Ders" kapsamında yer aldığı, Türkçe Öğretmenliği bölümünde ise "Kıbrıs Türk Tarihi" dersinin "Seçmeli Ders", "Kıbrıs Türk Edebiyatı" dersinin ise "Alana Uygun Dersler" kategorisinde olduğu tespit edilmiştir (YDÜ, 2020). KKTC'deki orta dereceli okullara öğretmen yetiştiren ve sadece KKTC vatandaşlarının kabul edildiği Atatürk Öğretmen Akademisi (AÖA) müfredatında yapılan incelemede ise yukarıda bahsi geçen üniversitelerden farklı olarak Kıbrıs tarihi dersinin müfredatta olduğu tespit edilmiştir. Atatürk Öğretmen Akademisi Sınıf Öğretmenliği ve Okulöncesi Öğretmenliği bölümlerinde; "Kıbrıs Tarihi", "Kıbrıs Türk Kültürü", "Kıbrıs ve Ülkeler Coğrafyası" dersleri müfredata dâhil edilmiştir (AÖA, 2020). Yukarıda bahsi geçen kurumlara ilave olarak henüz birkaç yıl önce kurulan Kıbrıs İlim Üniversitesi (KİÜ)'nde de "Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi" dersi "Üniversite Seçmeli Ders" kapsamında müfredatta yer almıştır (KİÜ, 2020).

Bu tespitlere ilave olarak Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ)'nde sadece Mimarlık Bölümü üçüncü sınıf öğrencilerine "Kıbrıs Tarihi ve Kültürü" dersinin "Üniversite Seçmeli Ders" kapsamında verildiği tespit edilmiştir (DAÜ, 2020). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampüsü (ODTÜ KKK) Siyaset Bilimi ve Uluslararası

⁵ Lefke Avrupa Üniversitesi Tarih Bölüm Başkanı Doç. Dr. İhsan TAYHANİ ile 15 Ağustos 2020 tarihinde yapılan görüşmede; YÖK'ün 2020-2021 Akademik yılı için LAÜ Tarih Bölümüne hiç kontenjan vermediği öğrenilmiştir.

İlişkiler Bölümü'nün ders içeriklerinde yapılan incelemede ise "Kıbrıs Çatışma Tarihi (History of the Cyprus Conflict)" , "Karşılaştırmalı Siyasi Kültürler: Yunanistan, Türkiye, Kıbrıs (Comparative Political Cultures: Greece, Turkey, Cyprus)" derslerinde Kıbrıs tarihi ile ilişkili derslerin müfredatta olduğu tespit edilmiştir (ODTÜ KKK, 2020).

KKTC'de faaliyet yürüten üniversitelerdeki Kıbrıs Türk tarihi ile ilgili düzenlemelerin üniversite yönetimlerinin takdirine bırakılmış olması, bazı üniversitelerde Kıbrıs Türk tarihi dersi hiç müfredatta yer almazken bazılarında ise içerikleri birbirinden farklı derslerin yer almasından dolayı merkezi bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu söylenebilir. Tarih biliminin geçmişte ve günümüzdeki etkilerini tespit edilmiş olmasına rağmen KKTC'deki siyasi otoritelerin özellikle üniversitelerdeki tarih öğretiminin eksikliği konusunda bugüne kadar bir çözüm üretmekten uzak kaldıkları ve kendi tarihini öğretme politikalarını üretmekten uzak kaldıkları söylenebilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Makalede, tarih öğretiminin siyasi, ideolojik, dini vb. baskılar karşısındaki durumu ile Kıbrıs Türk eğitim sistemini oluşturan ilk, orta ve yükseköğretimdeki tarih öğretiminin kronolojik gelişimi ile hali hazırdaki durumu literatür eşliğinde tartışılmıştır.

Tarih öğretimini her dönemde iktidarlar tarafından baskılanmış ve yönlendirilmiştir. Tunçay (2015)'in da ifade ettiği üzere devlet gücünü elinde bulunduran iktidarlar rejim, ideoloji, parti propagandası yapmak için tarih öğretimine doğrudan etki etmişlerdir. Tunçay'ın tespiti zaten var olan bir durumun tekrar ifade edilmesidir. Tarihçilerin, iktidarlar tarafından yapılan baskı ve yönlendirmelerden etkilenmemeleri hususu yüzyıllar önce İbn-i Haldun (Lacoste, 1993) tarafından da gündeme getirilmesine rağmen iktidarların bu yöndeki tutum ve davranışları geçmişten günümüze kadar olan süreçte devam etmiştir. Osmanlı döneminde özellikle II. Abdülhamit'in tarih öğretimine yaptığı müdahaleler Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Turan (1997) ve Tekeli(1998)'nin de belirttiği üzere 1923 yılında bağımsızlığını ilan eden Türkiye

Cumhuriyeti'nin ulus devlet inşaa sürecinin en önemli aktörü tarih öğretimi olmuştur. Bu tespitin doğruluğunu Büyük Millet Meclisi (BMM) ilk Maarif Vekili Dr. Rıza Nur'un 5 Mayıs 1920 tarihinde mecliste yaptığı konuşmadan da anlıyoruz. Maarif Vekili Dr. Rıza Nur, takip edilecek milli eğitim programının milli ve dini içerikler barındıracağını, milli bilinci kuvvetlendirecek doğrultuda tarih ve edebiyat kitaplarının yeniden yazılacağını söylemiş ve iktidarın tarih bilimine müdahalesini ortaya koymuştur (TBMM Zabıt ve Ceridesi, 1920; Neziroğlu ve Yılmaz, 2013). Benzeri bir gelişme İkinci Dünya Savaşı hemen sonrasında da yaşanmıştır. Tunçay(2015)'in aktardığı başka bir bilgiye göre, Demokrat Parti (DP)'nin muhalefette olduğu dönemde Samet Ağaoğlu tarafından yazılan Kuvayı Milliye Ruhu başlıklı tarih kitabı, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin tek parti otoritesine saldırmak için yazılmıştır.

Tarih öğretimine yapılan baskılara rağmen tarihçilerin zaman zaman buna direndiklerini ve bilimin evrensel ilkelerinden ayrılmadıkları Dilek (2017) ve Akyüz (2019) tarafından ifade edilse de iktidar gücünü elinde bulunduranların çoğunlukla amaçlarına ulaştığı söylenebilir.

Bu durum 21'nci yüzyılda da devam etmiş, Avrupa Birliği, kendi bünyesindeki tarih eğitimini şekillendirecek müdahaleler yapmış, bilimsel özgürlüğü temsil eden Avrupa devletleri bu müdahaleye tepkisiz kalmıştır (ABPM, 1996; ABPM, 1989; AKBK, 2001). Bu tespitler siyasi otoriterlerin tarih öğretimine her dönem müdahalede bulduklarına dair iddiaların doğruluğunu göstermektedir. Tarih öğretimine yapılan bu müdahaleler tarih bilimini kaotik bir duruma sokmuş, tarihi olgu ve olayların nesnel bir şekilde ortaya konulmasını geciktirmiş veya engellemiştir.

Tarih öğretimine yönelik müdahaleleri Kıbrıs'ta da olmuştur. Hem Osmanlı hem İngiliz hem Cumhuriyet hem de günümüzde Kıbrıs Türk tarihinin genç kuşaklara öğretilmesiyle ilgili politikalar eksik uygulanmıştır. Kıbrıs Türk tarih öğretimi de dahil olmak üzere geliştirilen en önemli projenin Kıbrıs Türk Tarih Kurumu'nun faaliyete geçmesi olduğu söylenebilir. Ancak bu kurumun da 1970'li yılların başından itibaren işlevini yitirmesi ve kapanması Kıbrıs Türk tarih öğretimini sahipsiz bırakmıştır (Bozkurt, 2020).

Kıbrıs Türk tarih öğretimiyle ilgili KKTC Meclisinin 1986 yılında kabul ettiği Milli Eğitim Yasası bir başka önemli gelişme olmuştur. Ancak bu hukuki düzenlemenin icrasına yönelik etkili politikalar üretilmemesi de tartışılması gereken bir başka detaydır. KKTC Milli Eğitim Yasası (MEY) İkinci Kısım Birinci Bölüm Genel Amaçları düzenleyen md. 5'te; *“Kıbrıs Türk Toplumunun, var olma mücadelesinin özünde yatan gerçekleri bilen, mücadele tarihinin bilincine varan ve bu mücadeleye inançla bağlanan, ... Anayurdu Türkiye'ye, Türk ulusuna, öz yurduna, toplumuna ve ailesine güçlü bağlarla bağlı, ...yurttaşlar olarak yetiştirmek.”* (MEY, 1986) ifadesini yer almasına rağmen yükseköğretim kurumlarında bu amacı gerçekleştirmeye yönelik kapsamlı düzenlemelerin yapılmadığı söylenebilir. KKTC'deki siyasi irade bu alandaki boşluğun farkına varamamış ve üniversitelerdeki müfredatın yasada ifade edilen amaca uygun düzenlenmesini sağlamamış ve Kıbrıs Türklerinin var olma mücadelesinin geniş kitlelere öğretilmesini adeta gözden kaçırmıştır.

Sonuç olarak; tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi Kıbrıs Türk tarih öğretiminin de siyasi otoritelerin müdahalesine maruz kaldığı, ilk ve orta dereceli okulların müfredatında tarih öğretimi yer almasına rağmen yükseköğretim programlarında bu yönde kapsamlı bir düzenleme yapılmadığından dolayı Kıbrıs Türk halkının var olma mücadelesinin geniş kitlelere öğretilme fırsatının uzun yıllardır kaçırıldığı, tarih biliminin evrensel çekiciliğinin yaratılmadığından dolayı tarih öğrenimine ilginin KKTC'de düşük seviyede kaldığı söylenebilir.

ÖNERİLER

Kıbrıs Türk tarih öğretiminin yukarıdaki kısımlarda tartışılan sorunlarının çözümü ve KKTC Milli Eğitim Yasasında da açık olarak ifade edilen amaçların elde edilebilmesini sağlamak amacıyla önerilen hususlar aşağıdadır:

1. Kıbrıs Türk tarih eğitimi politikaları belirlenirken; evrensel ve bilimsel ilkeler dışına çıkılmamalı, siyasi parti, örgüt ve/veya bölgesel kuruluşların belirlediği sipariş düzenlemelerden kaçınılmalıdır.

2. KKTC Milli Eğitim Yasasında da ifade edilen Kıbrıs Türklerinin var olma mücadelesini konu edinen Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi dersi üniversitelerin birinci sınıfları için zorunlu ders kapsamında programa dâhil edilmelidir.
3. Tarih öğretiminin cazibesini arttırmak amacıyla üniversitelerde Tarih Bölümleri açılmalı, KKTC Milli Eğitim sistemindeki kurumlarda görev alacak tarih öğretmenlerinin tarih alanında lisans ve/veya yüksek lisans programdan mezun olmaları şartı aranmalıdır.
4. Kıbrıs Türk tarihi ile ilgili politikalar üretecek ve bunların icrasına yönelik tavsiyelerde bulunacak, kurumlar arasındaki eşgüdümünü koordine edecek Kıbrıs Türk Tarih Kurumu yeniden açılmalıdır. Söz konusu teşkilat, belirleyeceği diğer görevlerine ilave olarak her seviyedeki tarih eğitim ve öğretimini planlama, icra ve denetiminden de sorumlu olmalıdır.
5. KKTC'nin, Türkiye hariç, hiçbir devlet tarafından siyasi olarak tanınmamış olmasının doğal bir sonucu olarak Kıbrıs Türklerinin haklı mücadelesinin uluslararası kamuoyu tarafından çok fazla bilinmediği ve Kıbrıs Sorunu başta olmak üzere Ada ile ilgili gelişmelerin daha çok Rum ve Yunan çalışmalarıyla öğrenildiği göz önüne alınmalı, uluslararası kamuoyunun desteğini sağlamak amacıyla Kıbrıs Türk Tarih Kurumu aracılığıyla bilimsel çalışmalar yapılmalı, uluslararası etkinlikler düzenlenmeli ve bu etkinliklere davet edilecek bilim insanları aracılığıyla Kıbrıs Türk toplumunun mağduriyetinin görünürlüğü artırılmalıdır.
6. KKTC üniversitelerinde yükseköğrenim gören Türkiye ve üçüncü ülke vatandaşı öğrencilerinin, eğitimlerini müteakip gidecekleri kendi ülkelerinde Kıbrıs Türklerinin kültür elçileri olabilecekleri dikkate alınarak, bu öğrencileri kapsayacak politikalar üretilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (2019). *Türk eğitim tarihi*, Ankara: PEGEM Akademi.
- An, A. (1994). İngiliz döneminde Kıbrıs Türk tarih kitaplarında İngiliz dönemi, *Cyprus Review Journal*, 6 (1).
https://www.researchgate.net/publication/283643332_Ingiliz_doneminde_Kibris_Turk_tarih_kitaplari_Kibris_Turk_tarih_kitaplarında_Ingiliz_donemi/link/5676f34c08ae125516ec04c1/download adresinden erişilmiştir.
- Armağan M. (2016, Ekim 02). Lozan hezimetidir de, kaç sıfır? Gelin bunu tartışalım. Yeni Şafak Gazetesi.<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafaarmagan/lozan-hezimetidir-de-kac-sifir-gelin-bunu-tartisalim-2032199>.
- Atatürk Öğretmen Akademisi (AÖA), (2020). www.aoa.edu.tr/so.html adresinden erişilmiştir.
- Avrupa Birliği Bakanlar Komitesi (AKBK), (2001).
<https://pestalozziprogrammelibrary.wordpress.com/2015/01/04/recommendation-rec200115-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-history-teaching-in-twenty-first-century-europe/> adresinden erişilmiştir.
- Avrupa Birliği Parlamenterler Meclisi (ABPM), (1989).
<http://semanticpace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbnQvbnveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0xNTE0NSZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJZi1XRRC1BVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPTE1MTQ1> adresinden erişilmiştir.
- Avrupa Birliği Parlamenterler Meclisi (ABPM), (1996).
<https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15317&lang=en> adresinden erişilmiştir.
- Balyemez, M. (2017). *İngiliz sömürge yönetimi döneminde Kıbrıs Türklerinin siyasi örgütlenmeleri (1923-1960)*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Bozkurt İ. (2020). *Canlı tarih söyleşisi*. Gazi Magosa.
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (CCA), (1937). Türkiye Cumhuriyeti konsolosluk ve muhtelit h. dairesi. Kutu 124, gömlek 886, sıra 16.
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (CCA) (1936). Kararlar Daire Başkanlığı (1928-). Kutu 70, gömlek 98, sıra 2.

- Cumhurbaşkanı Erdoğan: Tek parti CHP döneminin araştırılması gereken karanlık noktalar bulunuyor. (2019, Aralık 21). *NTV*.
https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-tek-parti-chp-doneminin-arastirilmesi-gereken-karanlik-nokta-1V__zdJxrUa5fn2cvMeLVQ.
- Çambel, H. C. (1939). Atatürk ve Tarih, *Belleten*, 3 (10). 269-272.
<https://drive.google.com/file/d/0B7liBn5XLsAfRGFMbW5jSnJidzA/edit> adresinden erişilmiştir.
- Dışişleri Bakanlığı, (2020). <http://www.mfa.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- Dilek, D. (2007). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*, Ankara: PEGEM Akademi.
- Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ), (2020). <https://www.emu.edu.tr/tr> adresinden erişilmiştir.
- Eğitimin merkezine öğrenci yerleştirildi, (2007, Mayıs 13). *Kıbrıs Gazetesi*.
- Erdoğan'dan CHP'ye tek parti dönemi eleştirisi. (2016, Aralık 22). *Ege Postası*.
<http://www.egepostasi.com/haber/Erdogan-dan-CHP-ye-tek-parti-donemi-elestirisi/228152>.
- Erdoğan'dan tarih eleştirisi: Tek partili dönem, (2017, Ekim 28). *Cumhuriyet Gazetesi*,
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/erdogandan-tarih-elestirisi-tek-partili-donemin-854815>.
- Fedai, H. (1984, Kasım 4). Muhtasar Kıbrıs coğrafyası ve muhtasar Kıbrıs tarihi. *Söz Gazetesi*.
- Fedai, H. (1999). *Kıbrıs tarihi - Ziver bey*. Lefkoşa: KKTC MEKB yayını.
- Gazioğlu, A.C. (2007). *Kıbrıs'ta soykırım yılı 1964 ve Enosis'in ayak sesleri*, Lefkoşa: Cyrep Yayınları.
- İsmail, S. (1998). *Kıbrıs üzerine bildiriler*, Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP).
- Kıbrıs İlim Üniversitesi (KİÜ), (2020). <https://www.csu.edu.tr/akademik/> adresinden erişilmiştir.
- Kıbrıs'ta bir Türk tarih kurumu kuruluyor. (1961, Nisan 17), *Bozkurt Gazetesi*.
- Kıbrıs Türk tarih kurumu dün resmen kuruldu. (1961, Temmuz 3), *Bozkurt Gazetesi*.
- Kıbrıs Türk tarihine toplu bir bakış yazarı Hüseyin Metin ile bir konuşma. (1959, Kasım 6), *Nacak Gazetesi*.
- KKTC Cumhuriyet Meclisi Tutanak Dergisi (2008/4, Nisan 03).
- KKTC Cumhuriyet Meclisi Tutanak Dergisi (2008/4, Temmuz 10).
- KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı (MEKB), (2020).
<https://yobis.mebnet.net/frmUniversities.aspx> adresinden erişilmiştir.
- KKTC Milli Eğitim Yasası (1986). <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/17-1986.pdf> adresinden erişilmiştir.

- Krieger, L. (1977). *Ranke the meaning of the history*, London: The University of Chicago Press, Ltd.
file:///C:/Users/DELL/Downloads/Leonard%20Krieger%20-%20Ranke.%20The%20Meaning%20of%20History-The%20University%20of%20Chicago%20Press%20(1977).pdf adresinden erişilmiştir.
- Lacoste Y. (1993). *İbn-i Haldun, üçüncü dünyanın geçmişi, tarih biliminin doğuşu*, (Çev. M. Sert), İstanbul: Sezai Ekinci Matbaası.
- Lefke Avrupa Üniversitesi (LAÜ), (2020). www.eul.edu.tr/akademik/fakulteler/fen-edebiyat-fakultesi adresinden erişilmiştir.
- Lozan hezimetidir. (2010, Ekim 01). Yeni Akit Gazetesi.
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/lozan-hezimetidir-217397.html>.
- Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi (MAAD) (1949). Türk işleri komisyonu ara raporu.
- Murat, A. (2012). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde tarih eğitiminin insan hakları bağlamında değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Neziroğlu İ. ve Yılmaz T. (2013). Türkiye büyük millet meclisi hükümetler, programları ve genel kurul görüşmeleri, Cilt 1, (24 Nisan 1920- 22 Mayıs 1950). Ankara: TBMM Basımevi.
- Papadakis, Y. (2008). *Bölünmüş Kıbrıs'ta tarih eğitimi: Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türklerin "Kıbrıs tarihi" ile ilgili ders kitaplarının bir karşılaştırması*, (2/2008), KKTC: PRIO. <http://docplayer.biz.tr/273093-Bolunmus-kibris-ta-tarih-egitimi-kibrisli-rum-ve-kibrisli-turklerin-kibris-tarihi-yiannis-papadakis-2-2008-t.html> adresinden erişilmiştir.
- POST Araştırma Enstitüsü (POST RI), (2008).
<https://postresearchinstitute.wordpress.com/origins-and-progress/> adresinden erişilmiştir.
- Soysal, İ. (1965). *Türkiye'nin dış münasebetleriyle ilgili başlıca siyasi andlaşmaları*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şen, C. (2017). *Kıbrıs Türk eğitim tarihinde Bartınlı bir öğretmen: Müçteba Öktem*, Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi, 4(1), 121-129.
- Şıvgın, H. (2009). Ulusal tarih eğitiminin kimlik gelişimindeki önemi, *Gazi Akademik Bakış*, 2 (4), 35-52. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/73999> adresinden erişilmiştir.
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampüsü (ODTÜ KKK), (2020), <https://ncc.metu.edu.tr/tr> adresinden erişilmiştir.
- Tarih ders kitaplarının yeniden yazılması, (2006, Aralık 2011). *Kıbrıs Gazetesi*.
- Tarih kitaplarının yazımı için AB'den para almadık, (2007, Nisan 12). *Kıbrıs Gazetesi*.

- Türkiye büyük millet meclisi (1920). *zabıt ceridesi*, devre 1, cilt 1, on birinci içtima.
- Tekeli, İ. (1998). *Tarih yazımı üzerine düşünmek*, Ankara: Dost Kitabevi.
- Tek parti iktidarı. (2010, Ocak 01). *Yeniçağ Gazetesi*.
<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/tek-parti-iktidari-30596h.htm>.
- The Anglo-Turkish Allience, (1878, June 9. *The Times*.
- Tuna, F., Prof. Halil İnalçık Kıbrıs'ta gördüklerini anlatıyor. (1961 Mayıs 5). *Nacak Gazetesi*.
- Tunçay, M. (2015). *Eleştirel tarih yazıları*, Ankara: Liberte Yayınları.
- Turan, Ş. (1996). *Türk devrim tarihi*, 3. Kitap, Ankara: Bilgi Yayınları.
- Turan, Ş. (1997). *Milliyetçilik anlayışında tarih yazıcılığının önemi*, Sözel bildiri, Tarih ve Milliyetçilik 1. Ulusal Tarih Kongresinde sunulmuştur, Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Mersin.
- Türk, C. (2019). Mutlakiyet (II. Abdülhamit) Dönemi Eğitimi (1876-1909), *Türk Eğitim Tarihi*, Mustafa Kılınç ve Songül Keçeci Kurt (Ed.), içinde (ss. 151-171). Ankara: PEGEM Akademi.
- Yakın Doğu Üniversitesi (YDÜ), (2020). eğitim.neu.edu.tr/akademik/akademik-programlar/tarih-ogretmenligi-bolumu/dersler/;eğitim.neu.edu.tr/akademik/akademik-programlar/turkce-ogretmenligi-bolumu/dersler/ adresinden erişilmiştir.
- Yükseköğretim Kurumu (YÖK). (1981),
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Yeni bir Hamle: Kıbrıs Türklerinin sosyal tarihi. (1957, Kasım 9). *Bozkurt Gazetesi*. (1925, Mayıs 1). *The Cyprus Gazette*.
http://cypruslibrary.moec.gov.cy/ebooks/The_Cyprus_Gazette_1925/index.htm l adresinden erişilmiştir.
- Kıbrıs Türk tarihini konu alan kitap. (1952, Aralık 10). *Halkın Gazetesi*.
- Zeki, Vehbi (1970). *Kıbrıs Tarihi*, Lefkoşa:?

ORCID

Mehmet BALYEMEZ <https://orcid.org/0000-0002-1532-0643>

SUMMARY

History is a science that examines important events in the past within the scope of cause and effect. While studying these events, the science of history not only illuminates a part of the past, but also ensures that the evaluations made about the present and the future are built on solid foundations. However, there is a detail here. It is that; Historians can be objective while doing this research and the events are examined considering the conditions of the day. If attention is not paid to these, the results that historians find because of their research will have misleading outcomes. Realizing the sensitivity of this situation, Mustafa Kemal Atatürk (Çambel, 1939; 272) "... Writing history is as important as making history. If the writer does not remain faithful to the maker, the unchanging truth will be of a nature that will surprise humanity ..." he warned the historiographers.

History is also the memory of a nation. States create and develop their national memories through history education and training. National memory and national identity are two important concepts that complement each other. States have intervened in history education while trying to create a common historical unity and ideal unity while creating national identities.

For many years, the science of history has been an intermediary for states to develop national identity. The science of history has begun to lose its two most important parameters such as objectivity and because of this situation. The number of states that have used the science of history for their political goals in the past and present is substantial. Although there are thoughts that this situation is suitable for the nature of the property, it is impossible not to remember the warning of the great leader Atatürk when it comes to investigating historical events in the parameter of impartiality and transferring them to the present day.

Purpose and Methodology

The aim of the article is to examine the chronological development of Turkish Cypriot history education and its current situation. For this purpose, primary and secondary sources were searched using qualitative research method. In this context, documents in both the Presidential Republic Archive and the National Archive and Research Department in the TRNC were examined, secondhand sources and written media were used.

Findings

As a result of the research; It can be said that in the past and today, political wills benefited from the science of history in order to provide their legitimacy, imposed restrictions on access to archive documents for these purposes, and this situation restricted the freedom of historiographers, and led to the sharing of the desired results rather than historical facts.

It can be stated as another finding that the historical education of the Turkish Cypriots examined in the article, while passing through different phases, was affected by the political conditions of the period without a central planning. In addition to this determination, it can be said that history teaching in universities operating in the TRNC is insufficient and multi-headed. It is also noteworthy that there is a History Department in only one of the 22 universities currently active in the TRNC and the deficiency in this subject has not been noticed for many years. Moreover, the unawareness becomes even more dramatic when it is considered that while the students in TRNC

are 90% either from Turkey or from third country nationals, these students do not have any knowledge of Cypriot Turkish history throughout their secondary education process.

Conclusion and Recommendations

In the article titled *Teaching History in Turkish Cypriot Education*, the solutions and suggestions reached after the above determinations are stated below:

Following these determinations, the recommended points are as follows:

1. While determining the Turkish Cypriot history education policies; Universal and scientific principles should not be exceeded, and order arrangements should be avoided according to the principles set by political parties, organizations and / or regional organizations.
2. The history course, which is about the struggle for the existence of the Turkish Cypriots, should be included in the curriculum as part of the compulsory course for the first year of universities.
3. A Turkish Cypriot Historical Society or a similar organization that will produce policies regarding the Turkish Cypriot history and make recommendations for their implementation should be established. The organization in question should be responsible for the planning, execution and supervision of history education and training at all levels, in addition to its other duties to be determined.
4. TRNC, as a natural consequence of not being recognized as politically by any state, except by Turkey, considering that the just struggle of the Turkish Cypriots is not well known by the international public and that the developments regarding the island, especially the Cyprus Issue, are learned mostly through Cypriot Greek and Greek publications, scientific studies should be carried out through the organization mentioned in Article 2 in order to prevent the misleading of the international public opinion, International events should be organized and the victimization of the Turkish Cypriot community should be revealed through the scientists who will be invited to these events.
5. Considering that the students that take education in TRNC who are from Turkey and who are third country nationals, can be cultural ambassadors of Cypriot Turks in their home country after following their education, policies should be produced to cover these students.

